

PRZYKŁADY DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH CIESZYŃSKIEJ FILII PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ

Wprowadzenie

Misją Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej i jej Filii jest zapewnienie dostępu do źródeł wiedzy i informacji edukacyjnej niezbędnej do osiągnięcia sukcesu kształcących się i doksztalających nauczycieli, doskonalącej się zawodowo kadry pedagogicznej, studentów i osób kształcących się ustawicznie (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, cop. 2020). Od prawie 70 lat² Biblioteka Pedagogiczna w Cieszynie funkcjonuje w środowisku i współdziała z różnymi instytucjami oświatowymi i lokalnymi. Integruje także środowisko nauczycielskie i pełni funkcję przewodnią dla nauczycieli i pedagogów, oferując swoje usługi dla podniesienia jakości pracy szkół i innych placówek oświatowych. Działalność w zakresie upowszechniania czytelnictwa wiąże się w dużym stopniu z profesją bibliotekarską, dlatego ważne stają się praktyki ożywiania czytelnictwa. W bibliotece pedagogicznej są to różnorodne formy pracy z książką. Podstawowa to wypożyczanie publikacji, które nadal wymaga jeszcze wizyty w bibliotece i spotkania czytelnika z bibliotekarzem, choć wyszukiwanie i zamawianie potrzebnej literatury może wykonać czytelnik drogą elektroniczną. Ważnym obszarem praktyki bibliotecznej jest prowadzenie działań edukacyjnych. Każde z tych aktywności może przyczynić się do zwiększenia liczby wypożyczeń, a także do promocji czytania i czerpania z niego korzyści, popularyzacji wiedzy pomocnej w pracy dydaktycznej, wychowawczej, naukowej, podniesienia poziomu uczestnictwa w procesie edukacji własnym i innych. W przypadku książek wykorzystywanych w kształceniu ich wartość wpływa na efektywność nauczania i służy krzewieniu zainteresowania książką w przyszłości, budowaniu charakteru i umysłu dzieci i młodzieży.

¹ Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej, Filia w Cieszynie.

² Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa w Cieszynie została utworzona 1 października 1951 r.

Edukacja stanowi ważną część działalności cieszyńskiej biblioteki pedagogicznej jako instytucji oświatowej i kulturotwórczej. Współpraca z nauczycielami różnego typu szkół, pedagogami szkolnymi, doradcami metodycznymi, instytucjami dydaktycznymi sprzyja poszerzeniu zakresu działań edukacyjnych biblioteki. W ostatnich latach koncentrowała się ona na kilku płaszczyznach.

1. Wspomaganie pracy szkół

Udział w projekcie *Skuteczne osiąganie celów edukacyjnych – nowy system wspomagania szkoły* (MIR Consulting, cop. 2009-2018) w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Ministerstwa Edukacji Narodowej, przyczynił się do realizacji nowych form współpracy biblioteki pedagogicznej ze szkołami³. Celem przedsięwzięcia było zwiększenie skuteczności działań podejmowanych przez pracowników placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w procesie wspomagania szkół na rzecz kształcenia kompetencji kluczowych uczniów. Kompetencje kluczowe to kompetencje, które wspierają rozwój osobisty, włączanie w życie społeczne, aktywne obywatelstwo i możliwość znalezienia zatrudnienia (Zalecenie, 2018). Biorąc pod uwagę m.in. dynamikę zmian społecznych, rynku pracy, rozwoju nowych technologii, wyłonionych zostało 8 kompetencji kluczowych:

1. kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
2. kompetencje językowe;
3. kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
4. kompetencje cyfrowe;
5. kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się;
6. kompetencje obywatelskie;
7. kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;
8. kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Proces kształtowania kompetencji kluczowych trwa całe życie, ale jego początkiem jest edukacja w przedszkolu i szkole. Realizację wspomagania pracy szkół w tym zakresie Biblioteka Pedagogiczna rozpoczęła od przeprowadzenia spotkań diagnozujących z Radami Pedagogicznymi Szkoły Podstawowej Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie, Zespołu Szkół Specjalnych nr 9 w Jastrzębiu-Zdroju, zatytułowanych *Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie. Jak kształtowane są kompetencje kluczowe w naszej szkole?* Podczas forum przekazywano nauczycielom

³ Biblioteki pedagogiczne zgodnie z rozporządzeniem MEN (Rozporządzenie, 2013) są uprawnione do prowadzenia wspomaganiania.

wiedzę na temat tego, czym są kompetencje kluczowe, dlaczego odgrywają tak ważną rolę w edukacji i w jaki sposób powinny zaistnieć w szkolnej rzeczywistości⁴. Następnie wspólnie poddawano analizie dotychczasowe działania edukacyjne szkół oraz wybierano te elementy, na kształtowaniu których należało się skoncentrować. Następnym krokiem był dobór metod i działań sprzyjających rozwojowi wybranych kompetencji. Na tym etapie pomocna okazała się literatura dostępna w Bibliotece Pedagogicznej w Cieszynie. Bibliograficzne zestawienie publikacji oraz niektóre z nich pozostawiono do wglądu zainteresowanym. Celem spotkań było uświadomienie pedagogom, że kompetencje kluczowe powinny być elementem codziennych działań szkoły. Niemalże znaczenie miała też promocja biblioteki pedagogicznej i popularyzacja jej zbiorów, usług i kadry, jak również zbliżenie się do codziennych problemów szkół, zapoznanie się z różnymi formami pracy nauczycieli i możliwościami wzajemnej współpracy i wspomagania na wielu polach.

2. Organizowanie zajęć bibliotecznych w ramach wsparcia metodycznego dla nauczycieli bibliotekarzy

Zajęcia biblioteczne dla nauczycieli bibliotekarzy szkół powiatu cieszyńskiego były organizowane w ramach wsparcia metodycznego we współpracy z Powiatowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli „P-In” w Cieszynie. Każde spotkanie zobowiązywało do przygotowania materiałów do zajęć: wykazów tytułów książek i czasopism, ich egzemplarzy, zestawów ćwiczeń oraz prezentacji. Szkolenia i warsztaty były oparte na opracowanych wcześniej konspektach. Ponieważ każde kolejne zajęcia dotyczyły innego tematu użytecznego dla bibliotekarzy, opracowanie materiałów wymagało dokładnego i merytorycznego przygotowania. Po odbytych szkoleniach w krótkiej ankiecie ewaluacyjnej uczestnicy szkoleń oceniali sposób przekazywania wiedzy, dobór metod oraz zgłaszali propozycje tematów kolejnych spotkań. Można to zilustrować kilkoma konkretnymi przykładami.

Regionalizm w bibliotece szkolnej. Cz. 1: Śląsk Cieszyński w literaturze ludowej

Zajęcia poświęcone były opowieściom ludowym, takim jak: baśnie, legendy, podania utrwalone w tradycji Śląska Cieszyńskiego i ich wykorzystaniu w edukacji regionalnej i czytelniczej. Nauczyciele bibliotekarze najpierw zapoznali się z celami edukacji regionalnej, zapisami tej kwestii w podstawie programowej. Następnie poprzez wykład połączony z prezentacją poznawali charakterystyczne opowieści, motywy i wątki obecne w literaturze ludowej naszego regionu. Wszystkie opowieści ilustrowane były frag-

⁴ Kształtowanie kompetencji kluczowych to priorytet edukacyjny promowany przez MEN.

mentami tekstów ze zbiorów biblioteki, odczytywanymi przez nauczycieli. Spotkanie kończyła dyskusja dotycząca wykorzystania literatury ludowej w działaniach biblioteki szkolnej. Nauczyciele bibliotekarze dzielili się pomysłami różnorodnych zajęć dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem legend, podań i baśni regionalnych.

Regionalizm w bibliotece szkolnej. Cz. 2: Dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego – książki i czasopisma w zbiorach Biblioteki Pedagogicznej w Cieszynie

Kolejne spotkanie w ramach wsparcia metodycznego dotyczyło zgromadzonej w cieszyńskiej Filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej literatury na temat kultury duchowej i materialnej Śląska Cieszyńskiego. Nauczycielom bibliotekarzom zaprezentowano wiele interesujących wydawnictw na temat Śląska Cieszyńskiego, które mogą być przydatne w edukacji regionalnej. Były to pamiątki, wspomnienia, prace historyczne, popularnonaukowe, literackie, a także czasopisma dotyczące naszego regionu. Każdy uczestnik spotkania otrzymał zestawienie bibliograficzne literatury dotyczącej tego tematu znajdujące się w zbiorach biblioteki. Zajęcia odbywały się w czytelnicy cieszyńskiej biblioteki. Po zakończeniu spotkania nauczyciele mieli możliwość wypożyczenia wybranych przez siebie publikacji.

Książka w roli głównej – przykłady działań w bibliotece szkolnej

Na życzenie nauczycieli bibliotekarzy szkół podstawowych i gimnazjów powiatu cieszyńskiego przygotowano przykładowe scenariusze zajęć bibliotecznych m. in. z wykorzystaniem czasopism znajdujących się w Bibliotece Pedagogicznej. Uczestnicy spotkania mieli możliwość zapoznania się z tymi propozycjami, jak również podzielenia się z innymi uczestnikami opiniami na temat wybranego scenariusza zajęć. Niezwykle cenne były też dyskusje nawiązujące do własnych działań i doświadczeń. Dla nauczycieli bibliotekarzy spotkanie stało się okazją do skorzystania z dostępnych w bibliotece periodyków, do których nie mają wglądu w swojej placówce, nieraz bardzo oddalonej od biblioteki pedagogicznej. Mogli również wykonać kserokopię lub zamówić skan wybranego artykułu.

Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w bibliotece szkolnej

Spotkania dotyczące kształtowania kompetencji kluczowych w bibliotece szkolnej prowadzono dwukrotnie: dla nauczycieli bibliotekarzy szkół podstawowych oraz nauczycieli liceów i techników. Po zapoznaniu się z teorią dotyczącą poszczególnych kompetencji kluczowych nauczyciele wskazywali w preambule podstawy programowej zapisy dotyczące działalności

biblioteki szkolnej i kompetencji kluczowych. Następnie uczestnicy skoncentrowali się na działaniach prowadzonych w bibliotece w odniesieniu do danej kompetencji oraz zastanawiali się, jakie inne aktywności związane z rozwojem umiejętności kluczowych można włączyć do programu pracy. Na przykład w rozwijaniu drugiej z ośmiu kompetencji (kompetencji językowej) w bibliotece mogą być organizowane wydarzenia tematycznie dotyczące języków obcych np. konkursy, wystawy, seanse filmowe, spotkania czytelnicze, dni języków obcych, zajęcia teatralne, udział w programach europejskich typu eTwinning, umożliwiające uczniom kontakt z rodzimymi użytkownikami języka oraz innymi użytkownikami języka docelowego. Celem spotkania było uświadomienie bibliotekarzom, że rozwijanie kompetencji kluczowych nie jest działaniem dodatkowym, ale związanym z realizacją podstawy programowej, do czego zobowiązany jest każdy nauczyciel.

Opisane aktywności cieszyńskiej Filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej wpisały się w działania prowadzone w ramach wspomaganie bibliotek szkolnych zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Rozporządzenie, 2013). Działania te przyczyniły się do upowszechniania edukacji regionalnej, podniesienia poziomu wiedzy o kulturze Śląska Cieszyńskiego oraz jego dziedzictwie piśmienniczym. Propozycje działań w bibliotece szkolnej, a także podkreślanie konieczności rozwijania kompetencji kluczowych uczniów spowodowały poszerzenie warsztatu dydaktycznego i metodycznego bibliotekarzy szkolnych. Podczas spotkań propagowano oryginalne, wartościowe materiały edukacyjne, zawierające interesujące dla uczniów treści kształcenia, jak również inspirowano i promowano edukację czytelniczą. Zachęcano do nobilitacji pracy nauczycieli bibliotekarzy, popularyzowano zbiory i działalność Biblioteki Pedagogicznej w Cieszynie. Obecność nauczycieli bibliotekarzy w cieszyńskiej bibliotece pedagogicznej sprzyjała nie tylko poznaniu jej księgozbioru, lecz przyczyniła się do wzajemnej współpracy, pokazania możliwości i potencjału biblioteki pedagogicznej w zakresie wspomaganie bibliotek szkolnych.

3. Konferencje dla nauczycieli polonistów, historyków i bibliotekarzy

Od 2013 r. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej Filia w Cieszynie wspólnie z Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Cieszynie, Szkołą Podstawową Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie, Zespołem Szkół nr 9 im. dr. M. Witczaka w Jastrzębiu-Zdroju jest inicjatorem spotkań pt. *Metodyczne konferencje dla nauczycieli polonistów, historyków i bibliotekarzy*. Celem projektu jest pokazanie Śląska Cieszyńskiego dawniej i dzisiaj oraz integrowanie społeczności nauczycielskiej z różnych ośrodków edukacyjnych oraz oświatowych. Pozwala to

na wymianę doświadczeń, wypracowywanie konkretnych rozwiązań oraz wyzwała otwieranie się nauczycieli na zmiany w systemie kształcenia oraz chęć dobrowolnego, a w konsekwencji czynnego uczestnictwa w tych zmianach. Organizowane konferencje wpisują się tym samym w nowy system doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli. Formuła konferencji łączy przeszłość z teraźniejszością pod hasłem „Działalność oświatowa na Śląsku Cieszyńskim dawniej i dziś” i składa się z elementów wykładowych poświęconych przeszłości regionu oraz dyskusji nad współczesnymi problemami i dylematami pedagogicznymi. Inicjatywa jest kontynuowana i na stałe weszła do oferty Filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Cieszynie. Do tej pory odbyło się siedem konferencji tematycznych: *Działalność oświatowa na Śląsku Cieszyńskim dawniej i dziś* (kwiecień 2013); *Fascynacje książką na Śląsku Cieszyńskim* (kwiecień 2014); *Cieszyńskie firmy wydawnicze* (kwiecień 2015); *Młody czytelnik w świecie literatury* (kwiecień 2016); *Kultura książki ewangelików Śląska Cieszyńskiego – 500 lat reformacji* (kwiecień 2017); *Śląsk Cieszyński w literaturze ludowej* (kwiecień 2018); *Kreatorzy książek dla dzieci i młodzieży* (kwiecień 2019). Referaty wygłosili pracownicy naukowcy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Masaryka w Brnie, Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie oraz inne osoby reprezentujące placówki oświatowe i kulturalne naszego regionu. Konferencje metodyczne dla nauczycieli nie tylko wpłynęły na poszerzenie oferty edukacyjnej biblioteki, popularyzowanie jej zbiorów w środowisku oświatowym, ale stały się dla nauczycieli elementem dodatkowej formy kształcenia oraz poszerzenia kontekstów poznawczych, poglądowych. Forma ta spotkała się z dużym zainteresowaniem, o czym świadczą kolejne edycje, wypełniające lukę w ofercie doskonalenia dla nauczycieli w naszym regionie.

4. Prowadzenie szkoleń bibliotecznych

Dokument elektroniczny, baza danych, sieć globalna, komputer czy tablet to dzisiaj naturalne elementy związane z powszechnym obiegiem informacji. Szybki, bezpośredni dostęp online to standard dla wszelkiego typu zasobów, także biblioteki pedagogicznej. Jej księgozbiór systematycznie powiększa się, jednak równocześnie ze wzrostem ilości oferowanych informacji rośnie problem z ich sprawnym przeszukiwaniem, dotarciem do wartościowych publikacji. Stąd oferta szkolenia dla użytkowników biblioteki pragnących poszerzyć umiejętności samodzielnego wyszukiwania materiałów do pracy dydaktycznej, wychowawczej, naukowej. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej Filia w Cieszynie jest biblioteką w pełni skomputeryzowaną i stanowi innowacyjne centrum informacji pedagogicznej. Wszystkie procesy biblioteczne prowadzone są w oparciu o nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne z wykorzystaniem

systemu ProLib. W pogramie tym w sposób zautomatyzowany realizowane są takie procesy biblioteczne, jak: gromadzenie zbiorów (książek, czasopism, multimediiów), ich opracowanie, wyszukiwanie i zestawianie informacji o zbiorach (poprzez sieć lokalną i Internet), ewidencję zbiorów oraz ich udostępnianie, zdalne rezerwowanie i zamawianie.

W bibliotece odbywały się szkolenia biblioteczne dla studentów, uczniów i nauczycieli różnego typu szkół oraz warsztaty doskonalące. Zajęcia dotyczyły organizacji biblioteki, zasad wypożyczania książek i zbiorów audiowizualnych oraz posługiwania się bazami bibliotecznymi. Studenci zapoznawali się także z zakresem prac prowadzonych w bibliotece, rodzajem gromadzonych zbiorów, treścią regulaminów bibliotecznych obowiązujących w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Bielsku-Białej Filii w Cieszynie, różnymi typami zbiorów udostępnianych w czytelniku. Uczestnicy uzyskiwali wiedzę o działalności biblioteki, jej funkcjach i zadaniach, jakie pełni w środowisku lokalnym, a także nabywali umiejętność posługiwania się katalogiem online, zawierającym opisy książek i materiałów audiowizualnych, oraz Bazą Artykułów, gromadzącą opisy wydawnictw dostępnych w czytelniku. Zajęcia kończyły się zazwyczaj ćwiczeniami utrwalającymi nabytą wiedzę i umiejętności.

W wyniku realizacji szkolenia bibliotecznego nauczyciele, studenci i uczniowie mieli możliwość przekonać się o przydatności stosowania technologii informacyjnej w procesach wyszukiwania i zdobywania informacji. Przyczyniło się to do rozwijania ich kompetencji czytelniczych i cyfrowych, wzbogacenia warsztatu pracy, wdrożenia do efektywnego poszukiwania informacji. Działania te umożliwiły promocję usług i oferty edukacyjnej biblioteki, jej zbiorów i zaplecza dydaktycznego. Dzięki tym zajęciom zwiększyło się zainteresowanie ofertą i usługami biblioteki, co przełożyło się na wzrost frekwencji czytelników. Podjęte działania edukacyjne spowodowały poszerzenie wiedzy uczestników zajęć na temat sprawnego korzystania z biblioteki i jej zasobów oraz lepsze poznanie jej funkcji w środowisku edukacyjnym. Pozytywnym efektem było też pozyskanie kompetentnych, zadowolonych z usług i księgozbioru użytkowników biblioteki.

Podsumowanie

Przytoczone w tekście wybrane aktywności edukacyjne Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej Filii w Cieszynie przyczyniły się nie tylko do propagowania zbiorów i działalności placówki, lecz też do wspierania nauczycieli w pracy dydaktycznej, samokształceniu i doskonaleniu zawodowym, jak również podnoszenia kompetencji w postaci dodatkowych działań, wykraczających poza ich własne miejsce pracy. Były też pomocne w przemyśleniu i przedefiniowaniu roli nauczyciela w kontekście nowych funkcji edukacji w XXI w. Ważnym aspektem tych działań było promo-

wanie wiedzy o historii i kulturze regionu. Dotychczasowe doświadczenia Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna Filia w Cieszynie będzie wzbogacać o nowe formy współpracy, szukać świeżych pomysłów, które przyczynią się do urozmaicenia oferty edukacyjnej dla nauczycieli i innych klientów biblioteki.

Bibliografia

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej (cop. 2020). Misja Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej. Pobrane 4 marca 2020, z: <https://pbw.bielsko.pl/index.php/o-bibliotece/misja-pedagogicznej-biblioteki-wojewodzkiej>

(Rozporządzenie, 2013). Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. (Dz.U. 2013, poz. 369).

MIR Consulting (cop. 2009-2018). *Skuteczne osiągnięcie celów edukacyjnych – nowy system wspomagania szkoły*. Pobrane 4 marca 2020, z <http://www.mir-consulting.pl/skuteczne-osiagniecie-celow-edukacyjnych-nowy-system-wspomagania-szkoly/>

(Zalecenie, 2018). Zalecenie Rady Europy z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01). (Dz.U.UE C z dnia 4 czerwca 2018 r.).

Jadwiga Picha

Examples of educational activities of the Cieszyn Department of the Pedagogical Regional Library in Bielsko-Biala

Abstract

The article presents examples of educational activities of the Pedagogical Regional Library in Bielsko-Biala Department in Cieszyn. All these undertakings are aimed at supporting and improving the work of teachers, learning of students and further education of others. They are also a methodological aid offered to libraries and school librarians. The library is open to any creative collaboration with the educational and scientific community.

Keywords: pedagogical library, educational activities of the Pedagogical Library in Cieszyn, cooperation, teachers

Jadwiga Picha

***Przykłady działań edukacyjnych cieszyńskiej Filii Pedagogicznej Biblioteki
Wojewódzkiej w Bielsku-Białej***

Streszczenie

W artykule zaprezentowano przykładowe działania edukacyjne Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej Filii w Cieszynie. Wszystkie te przedsięwzięcia służą wspomaganie i doskonaleniu pracy nauczycieli, uczeniu się studentów i doksztalcaniu innych osób. Stanowią także pomoc metodyczną oferowaną bibliotekom i bibliotekarzom szkolnym. Książnica jest otwarta na każdą twórczą współpracę ze środowiskiem oświatowym i naukowym.

Słowa kluczowe: biblioteka pedagogiczna, działalność edukacyjna Biblioteki Pedagogicznej w Cieszynie, współpraca, nauczyciele